

Η ύπαιθρος στην Ελλάδα γίνεται όλο και πιο εύφλεκτη

Ο καθηγητής Γιόχαν Γκολντάμερ στην «Κ»

Συνέντευξη στον ΓΙΩΡΓΟ ΛΙΑΛΙΟΣ

Η επένδυση σε ολόενα και περισσότερα εναέρια και επίγεια μέσα πυρόσβεσης δεν θα έχει ποτέ το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Αντίθετα, η Ελλάδα πρέπει να επιλέξει την αλλαγή του μοντέλου δασοπροστασίας της με έμφαση στην πρόληψη και στον ενισχυμένο ρόλο των δασικών υπηρεσιών. Αυτό υποστηρίζει σε συνέντευξη του στην «Κ» ο καθηγητής Γιόχαν Γκολντάμερ, διευθυντής του Διεθνούς Κέντρου Παρακολούθησης Πυρκαγιών. Με την εμπειρία του ως πρόεδρος της επιστημονικής επιτροπής που είχε συσταθεί το 2018, μετά το τραγικό Μάτι, για την κατάθεση προτάσεων για τη μεταρρύθμιση του συστήματος δασοπροστασίας στη χώρα μας, ο καθηγητής Γκολντάμερ προτείνει να δοθεί προσοχή στις περιοχές όπου η κατοικία συναντά το δάσος, εξετάζοντας διαμόρφωση της βλάστησης και ειδικούς οικοδομικούς όρους. Τέλος, σημειώνει την ανάγκη εμπλοκής της κοινωνίας των πολιτών στη διαχείριση των δασών και στην καταστολή των πυρκαγιών.

Ποιες είναι οι πρώτες σκέψεις σας για τις πυρκαγιές στην Ελλάδα αυτές τις ημέρες;

— Οι πυρκαγιές ήταν προβλέψιμες. Η Ελλάδα έχει τρία είδη τοπίου, που απειλούνται ολόενα και περισσότερο από πυρκαγιές. Πρώτα, τα φυσικά τοπία, για παράδειγμα τα απομακρυσμένα ορεινά δάση, σε περιοχές σε μεγάλο βαθμό ακατοικητες, μακριά από πόλεις και χωριά, για τα οποία ο κίνδυνος πυρκαγιάς αυξάνεται εξαιτίας της συχνότητας και πιο έντονων ξηρασιών. Δεύτερον, τα αγροτικά τοπία, που ποτέ στην Ιστορία της Ελλάδας δεν είχαν παραμεληθεί όσο σήμερα, εξαιτίας της μείωσης της καλλιέργειάς τους. Τρίτον, τα

χωριά της υπαίθρου καθώς και οι περιαστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένων και βιομηχανικών περιοχών, που είναι κοντά σε πολύ εύφλεκτη βλάστηση. Το είδαμε το 2018 στο Μάτι και ξανά φέτος σε άλλα προάστια της Αθήνας.

— Ας ξεκινήσουμε με τις περιαστικές περιοχές. Τι θα πρέπει να γίνει για την προστασία τους;

— Ο πολεοδομικός σχεδιασμός είναι απαραίτητος, σε σύνδεση με τον σχεδιασμό του τοπίου στη ζώνη ανάμεσα στις αστικές και στις δασικές/αγροτικές περιοχές. Όταν ζεις σε τέτοιες περιοχές, πρέπει να λαμβάνεις υπόψη σου τον κίνδυνο πυρκαγιάς. Η κοινωνία των πολιτών —οι ιδιοκτήτες των σπιτιών και της γης και οι μόνιμοι κάτοικοι— πρέπει να το γνωρίζουν αυτό και να αναλάβουν ενεργό ρόλο στη μείωση του κινδύνου πυρκαγιών που θα απειλήσουν τη ζωή και την περιουσία τους.

— Θα έπρεπε η πολιτεία να απαγορεύσει την ανοικοδόμηση αυτών των «μεικτών» περιοχών;

— Η απειλή εξαρτάται από το είδος της φυσικής καταστροφής. Για παράδειγμα, στη Γερμανία βρίσκεται σε εξέλιξη μια συζήτηση για τους οικισμούς που επλήγησαν από πλημμύρες πριν από μερικές εβδομάδες, αν πρέπει να ξαναχτιστούν ή να εγκαταλειφθούν, καθώς ο κίνδυνος ακραίων καιρικών γεγονότων θα αυξάνεται. Στην περίπτωση των πυρκαγιών, αν ένα χωριό και μπορεί να ανοικοδομηθεί χωρίς πρόβλημα. Αυτό που πρέπει να επανεξεταστεί είναι η εντατική διαχείριση της βλάστησης μέσα και γύρω από αυτά, όπως δάση και θαμνώδεις εκτάσεις, προκειμένου να παραμείνουν ασφαλή. Περαιτέρω, γνωρίζουμε ότι κατά τη διάρκεια πυρκαγιών ο αέρας συχνά μεταφέρει καύτρες ακόμα και σε απόσταση εκατοντάδων μέτρων. Αν πέσουν σε μια ξυλινη οροφή, ακόμα και ένα σπίτι στην καρδιά ενός χωριού μπορεί να πάσει φωτιά. Επομένως τα σπίτια πρέπει να χτιστούν ή να επισκευαστούν με

Πεζοπόρος ομάδα εθελοντών μαζί με επαγγελματίες πυροσβέστες, σε στιγμή ανάπαυλας έπειτα από επιτυχημένη επιχείρηση κατάσβεσης στο όρος Τσέρος, στην περιοχή Αγίου Νικολάου του Δήμου Ανατολικής Μάνης. Ο Γκολντάμερ επισμαίρει την ανάγκη εμπλοκής της κοινωνίας των πολιτών στην καταστολή των πυρκαγιών.

Αλλαγή του μοντέλου δασοπροστασίας, με έμφαση στην πρόληψη, προτείνει ο καθηγητής Γκολντάμερ.

Στοιχίμα, η στρατηγική συμμετοχή των πολιτών στην προστασία των δασών αλλά και στην καταστολή των πυρκαγιών.

τέτοιο τρόπο που να γίνουν λιγότερο εύφλεκτα. Στην Ελλάδα υπάρχει το παράδειγμα των αντισεισμικών

κανονισμών που είναι αποδεκτοί από την κοινωνία. Δεν υπάρχουν όμως αντίστοιχοι κανονισμοί για άλλες φυσικές καταστροφές, όπως οι πυρκαγιές. Είναι η ώρα να το επανεξετάσετε.

— Στις φετινές πυρκαγιές στην Ελλάδα έγιναν πολλές προληπτικές εκκενώσεις. Αυτό συνέβαλε στο να μην υπάρξουν απώλειες ανθρώπινων ζωών, αλλά δέχθηκε επιστημονική κριτική, ότι μείωσε την αντίσταση στην πυρκαγιά. Τι πιστεύετε;

— Η συζήτηση αυτή είναι επίκαιρη σε πολλές περιοχές ανά τον κόσμο. Η ιδέα της «αυτοάμυνας» απαιτεί προετοιμασία. Αν ένα χωριό είναι απροετοίμαστο, γεμάτο εύφλεκτη ύλη, κατοικείται κυρίως από ηλικιωμένους, η εκκένωση είναι η σωστή επιλογή. Ωστόσο, αν σε μια περιοχή έχει προηγηθεί προετοιμασία και οι άνθρωποι γνωρίζουν πώς να προστατεύσουν τη ζωή και την περιουσία τους, τότε μπορούν να προσφέρουν βοήθεια στην Πυροσβεστική προστατευόμενα στην περιουσία τους. Σε πολλές χώρες, οι πυροσβεστικές δυνάμεις απαρτίζονται κατά κύριο λόγο από εθελοντές.

— Μπορείτε να μας δώσετε ένα παράδειγμα;

— Η Γερμανία έχει 1,3 εκατομμύριο εθελοντές. Επαγγελματίες πυροσβέστες και διασώστες υπάρχουν μόνο σε όλες άνω των 100.000 κατοίκων και όχι σε όλες τις αγροτικές περιοχές. Στην περίπτωση της Ελλάδας, αν η ύπαιθρος συνεχίσει να γίνεται ολόενα και πιο εύφλεκτη, επειδή δεν γίνεται καμία

διαχείριση, τα αεροπλάνα και τα μεγάλα πυροσβεστικά οχήματα δεν θα είναι ποτέ αρκετά για να λύσουν το πρόβλημα. Δείτε την Καλιφόρνια: πλέον ούτε αυτοί δεν μπορούν να κατασβέσουν τις φωτιές σε θαμνώδεις και δασικές εκτάσεις, παρότι διαθέτουν έναν πολύ μεγάλο αριθμό εναέριων μέσων και καλά εξοπλισμένες και εκπαιδευμένες επίγειες δυνάμεις.

— Τι σας εξέπληξε περισσότερο όταν ξεκινήσατε να μελετάτε το σύστημα δασοπροστασίας της Ελλάδας, ως επικεφαλής της επιτροπής το 2018;

— Δεν εξεπλήγην, γιατί η κατάσταση ήταν γνωστή. Υπάρχουν πολλοί εμπλεκόμενοι, πολλοί φορείς που έχουν συναρμοδιότητες στη διαχείριση πυρκαγιών, από την πρόληψη έως την καταστολή και την αποκατάσταση. Διεθνώς πιστεύουμε ότι η διαχείριση των πυρκαγιών πρέπει να είναι πρωτίστως ευθύνη αυτού που έχει την αρμοδιότητα των περιοχών αυτών, δηλαδή της δασικής υπηρεσίας. Φυσικά, σε ακραίες καταστάσεις, η δασική υπηρεσία μπορεί να μην καταφέρει να ανταποκριθεί και να χρειάζεται βοήθεια από την πολιτική προστασία, ακόμα και τον στρατό. Από το 1998 το κύριο πρόβλημα στην Ελλάδα ήταν η αποδυναμωση των δασικών υπηρεσιών, με τον περιορισμό τόσο του θεσμικού τους ρόλου όσο και της χρηματοδότησης που είναι απαραίτητη για να κάνουν σωστή διαχείριση των δασών, συμπεριλαμβανομένων και των αντιπυρικών παρεμβάσεων.

— Γιατί οι διαδοχικές κυβερνήσεις

Το διδάγμα

— Τι μας διδάσκει η περίοδος αυτή;
— Οι επιστήμονες παρέχουν τη γνώση, δεν αναμειγνύονται στην πολιτική. Εγώ το μόνο που μπορώ να πω είναι ότι οι πολιτικές αποφάσεις πρέπει να βασίζονται στην επιστήμη. Διεθνώς παρατηρούμε ότι το κενό ανάμεσα στις επιστημονικές προτάσεις και στις πολιτικές αποφάσεις παραμένει μεγάλο. Η διαχείριση της πανδημίας έδειξε ότι πολλές κυβερνήσεις, όπως της Ελλάδας και της πατρίδας μου της Γερμανίας, βάσιμον τις αποφάσεις τους για τη διαχείριση της κρίσης στην επιστημονική γνώση. Αυτό θα πρέπει να μας καθοδηγήσει και στη διαχείριση των περιβαλλοντικών και ανθρωπιστικών κρίσεων στο μέλλον. Αυτό θα πρέπει να είναι το διδάγμα της ιδιαίτερης περιόδου που ζούμε.

στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες δυσκολεύονται να αλλάξουν την προέγγιγής τους;

— Σε πολλές χώρες, για να μην πω τις περισσότερες, η κύρια έμφαση δίνεται στην ενδυνάμωση του συστήματος απόκρισης με την ενίσχυση των μέσων κατάσβεσης πυρκαγιών. Οσοι ασχολούνται επαγγελματικά με τη διαχείριση πυρκαγιών στην ύπαιθρο, αλλά και η επιστημονική κοινότητα, προτείνουν να δοθεί έμφαση στην αύξηση της ανθεκτικότητας των πολιτών και του φυσικού περιβάλλοντος στις πυρκαγιές. Λίγες χώρες ακολούθησαν αυτή την προέγγιση. Για παράδειγμα η Πορτογαλία, στην οποία η κυβέρνηση ίδρυσε ένα φορέα ανάλογο με αυτόν που είχαμε προτείνει για την Ελλάδα. Με αυτό τον τρόπο άλλαξε η κατεύθυνση των επενδύσεων. Η προέγγιση της Πορτογαλίας περιλαμβάνει έναν αριθμό εργασιών, όπως η εντατικοποίηση της βόσκησης, ώστε να μειωθεί η καύσιμη ύλη στα δάση, και η συμπερίληψη της κοινωνίας των πολιτών στην πρόληψη και διαχείριση των πυρκαγιών. Κατά τη διάρκεια της εργασίας μου στην Ελλάδα —παρεμπιπτόντως, η πρώτη μου ενασχόληση με τις δασικές πυρκαγιές στη χώρα σας ήταν το 1985, όταν υποστηρίξα τον Στρατό Ξηράς και το Ναυτικό για τον έλεγχο της φωτιάς στη Θάσο— ακούω κατά διαστήματα ότι «οι Έλληνες πιστεύουν ότι επειδή πληρώνουν φόρους, τα πάντα είναι ευθύνη του κράτους». Ωστόσο, καμία κυβέρνηση στον κόσμο δεν μπορεί να διαχειριστεί και να προστατεύσει ολόκληρη την επικράτεια της.

Εκεί όπου τα δάση αγκαλιάζουν τις κατοικίες, ένας δύσκολος γρίφος

Δυσεπίλυτο γρίφο αποτελούν για τους πολεοδόμους οι περιοχές όπου οι κατοικίες συνυπάρχουν με δάση ή δασική βλάστηση. Κύρια αιτία είναι συνήθως το προβληματικό νομικό τους καθεστώς, καθώς συχνά πρόκειται για περιοχές αυθαίρετων ή καταπατημένων δασικών εκτάσεων. Η εμπειρία του ειδικού πολεοδομικού σχεδίου που επελέγη μετά την τραγωδία στο Μάτι για να επιλύσει τα χρονίζοντα ζητήματα της περιοχής δείχνει ότι ακόμα και εκεί όπου η πολιτεία έχει τα νομικά εργαλεία να πάρει δραστηριτικές αποφάσεις, η εξισορρόπηση ανάμεσα στις πολιτικές πιέσεις και στην ανάγκη ανασυγκρότησης με βάση κάποιους κανόνες είναι μια δύσκολη εξίσωση.

Ο Δημήτρης Οικονόμου, ομότιμος καθηγητής Πολεοδομίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, χειρίστηκε κατά τη θητεία του ως υφυπουργός Περιβάλλοντος την υπόθεση του ειδικού πολεοδομικού σχεδίου για το Μάτι. «Οι περιοχές στις οποίες υπάρχει οικιστική ανάπτυξη μέσα σε δασικές περιοχές είναι κατά κύριο λόγο περιοχές αυθαίρετων ή περιοχές που χτίστηκαν με νόμιμες άδειες οι οποίες στη συνέχεια ακυρώθηκαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας, όπως έγινε στο Πήλιο ή στον Άγιο Στέφανο. Δεν είναι

όμως όλες οι περιπτώσεις ίδιες —στη Βαρυμπόμπη, για παράδειγμα, που τμήμα της κάπκε την περασμένη εβδομάδα, αν ελεγχθούν οι οικοδομικές άδειες που έχουν εκδοθεί νομιζώ ότι θα αποκαλυφθεί πως πολλές εκδόθηκαν παράνομα», λέει στην «Κ». «Δεν υπάρχει μαγική συνταγή για τη διαχείρισή τους.

Κύριο ζήτημα για τις «μεικτές» περιοχές είναι το συνήθως προβληματικό νομικό καθεστώς τους.

Κατά τη γνώμη μου, οι περιοχές στις οποίες το κράτος χορήγησε άδειες, ακόμα κι αν ακυρώθηκαν μετά (δεν πρόκειται για πολλές, πάντως), πρέπει με κάποιο τρόπο να νομιμοποιηθούν και η υπόθεση να κλείσει εκεί. Για τις περιοχές αυθαίρετων, το ιδανικό θα ήταν να γκρεμιστούν. Επειδή όμως αυτό δεν είναι πολιτικά εφικτό, πρέπει να θεσμοθετηθούν κάποια κριτήρια πυκνότητας και να εξαιρεθούν οι περιπτώσεις όπου η κατάσταση

Ολοσχερώς κατεστραμμένο από τη φωτιά σπίτι στην ευρύτερη περιοχή της Πάρνηθας. Οι περιοχές όπου οι κατοικίες συνυπάρχουν με δάση ή δασική βλάστηση αποτελούν διαχρονικό δυσεπίλυτο πρόβλημα.

δεν είναι αναστρέψιμη».

Οι δυσκολίες αυτές ήρθαν στο φως και στο Μάτι, μετά την καταστροφή. «Σε κάθε βήμα υπήρχαν αντιδράσεις. Για παράδειγμα, υπάρχουν πάρα πολλά αυθαίρετα μέσα σε ρέματα. Το σχέδιο προσπαθεί να μειώσει όσο γίνεται περισσότερο τις κατεδαφίσεις, διατηρώντας με τεχνικά έργα ασφαλή την κοίτη. Επίσης, έπρεπε να αναδιαταχθεί το οδικό δίκτυο —τελικώς επελέγησαν οι λύσεις που θα το καταστήσουν

λειτουργικό με τις λιγότερες δυνατές παρεμβάσεις, άρα και διαμαρτυρίες. Ενα άλλο πρόβλημα ήταν ότι έπρεπε να υποδειχθούν οι δασικές εκτάσεις από το δασοαρχείο —και βέβαια στις αμφισβητούμενες ακολούθησε... μάχη».

Ο πολεοδόμος Λουκάς Τριάντης ασχολήθηκε και αυτός με το ειδικό πολεοδομικό σχέδιο στο Μάτι, κατά τα πρώτα του στάδια. «Στους «μεικτούς» οικισμούς κατά κανόνα συναντούμε τους πολύ ισχυ-

ρους θεσμούς της εκτός σχεδίου και της αυθαίρετης δόμησης, συχνά με αλληλεπικαλύψεις», παρατηρεί. «Επίσης υπάρχουν διάφορες «παλιές ιστορίες», όπως οικοδομικοί συνεταιρισμοί που αντιμετώπισαν κάποιο πρόβλημα, ή εκτάσεις με περιπλοκά ιδιοκτησιακά καθεστώτα, καταστάσεις που κρατούν δεκαετίες. Θεωρητικά το πολεοδομικό κομμάτι έπρεπε να έρχεται αφού λυθεί το δασικό κι αυτός είναι ο λόγος που πολλές από τις περιοχές αυτές δεν έχουν πολεοδομηθεί. Η πολιτεία έχει κατά καιρούς δοκιμάσει διάφορα, όπως τις οικιστικές πυκνώσεις, στις οποίες το Συμβούλιο της Επικρατείας ήταν αρνητικό, ή το μοντέλο των ειδικών πολεοδομικών σχεδίων, που θα δοκιμασθεί τώρα στο Μάτι και, όπως έχει εξαγγελθεί, σε οικισμούς αυθαίρετων στον Υμηττό. Το ζήτημα στις περιπτώσεις αυτές είναι ο στόχος του πολεοδομικού σχεδιασμού, που δεν είναι πάντα σαφής και σίγουρα δεν είναι αυτός που θα όριζε η επιστήμη».

Στο Μάτι έγιναν αναγκαστικά πολιτικές επιλογές. «Στο Μάτι αποφασίστηκε να πολεοδομηθούν κάποιες περιοχές και κάποιες να εξαιρεθούν. Είναι μια εσωτερική επιλογή, η συνταγματικότητα της

οποίας θα δοκιμασθεί όταν ολοκληρωθεί το σχετικό προεδρικό διάταγμα ή από προσφυγές όσων δεν νομιμοποιήθηκαν». Σύμφωνα με τον κ. Τριάντη, η κλιματική κρίση θα πρέπει να οδηγήσει στην επανεξέταση πολλών από αυτά που θεωρούμε δεδομένα. «Θα πρέπει να ξαναδοούμε τη δόμηση στα δάση, είτε οικιστικά είτε τουριστικά. Η περίοδος που ζούμε έχει διάφορες αντιφάσεις, μία εκ των οποίων είναι και η ακόλουθη: από τη μια πλευρά έχουμε πολύ τεκμηριωμένες μελέτες για την κλιματική κρίση, ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για την προστασία της βιοποικιλότητας, την περιφρούρηση δασικών και αγροτικών εκτάσεων ως πόρων, τη διαφύλαξη των αδόμετων χώρων. Από την άλλη πλευρά, συνεχίζουμε σε ένα σενάριο business as usual, που «ντύνεται» με μια ρητορική περί ανθεκτικότητας και αειφορίας. Κατά τη γνώμη μου, καταστροφές σαν και αυτή που ζήσαμε φέτος θα πρέπει να μας προβληματίσουν σοβαρά για το ποιον από τους δύο δρόμους θα ακολουθήσουμε. Δεν είμαι πολύ αισιόδοξος, είδαμε τι κατάνηξε είχαν για ακόμα μια φορά οι προσπάθειες περιορισμού της εκτός σχεδίου δόμησης».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΙΑΛΙΟΣ